

– opracowań, jest bezsporna. Przekonanie to wzmacnia fakt, że duża część wyników zaskakuje i odbiega od dotychczasowych przekonań i to nie tylko potocznych, lecz również naukowych.

W obecnym stanie badań kryminologicznych każda tego typu inicjatywa zasługuje na wyróżnienie. Tymczasem w omawianym tutaj przypadku inicjatywa ta cechuje się dodatkowo wysokim poziomem merytorycznym. Badacze nauk penalnych otrzymali w ten sposób niezwykle ważny, a do tej pory – deficytowy element swoich badań. Z tego względu zapowiedź kontynuacji projektu badawczego może tylko cieszyć. Sprawi on bowiem, że stanowienie i stosowanie prawa karnego stanie się zajęciem w pełni świadomym (racjonalnym), a przez to bardziej skutecznym. W ten sposób walka z przestępczością przeniesie się na płaszczyznę faktów, a nie polityczno-populistycznych deklaracji. Wysokiej ocenie *Geografii występków i strachu* towarzyszy więc daleko idące oczekiwanie kontynuacji projektu i publikacji wraz z koniecznym pomnożeniem i udoskonaleniem narzędzi badawczych. Cykliczność tych badań przyniesie materiał jakościowo bogatszy, albowiem pozwoli analizować nie tylko jednostkowe wyniki, lecz „wiktyimizacyjne” tendencje.

Robert Zawłocki

Institucje a polityka ekonomiczna w krajach na średnim poziomie rozwoju, red. Andrzej Wojtyna, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008, ss. 240.

Recenzowana książka stanowi podsumowanie wyników badań prowadzonych przez zespół pracowników naukowych Katedry Makroekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Kierownikiem zespołu jest jeden z najbardziej renomowanych współczesnych ekonomistów polskich – profesor Andrzej Wojtyna. Członkowie zespołu to znani i doświadczeni badacze, którzy w podobnych przedsięwzięciach naukowych uczestniczyli już wielokrotnie. Ograniczę się tutaj do przytoczenia dwóch ważnych wcześniejszych publikacji (przygotowanych przez zespół autorski w podobnym składzie i pod redakcją Andrzeja Wojtyny): *Institucjonalne problemy transformacji gospodarki w świetle teorii agencji* (Kraków 2003); zesztyt naukowy *Prace z zakresu makroekonomii* (Kraków 2006).

Rzucającą się w oczy cechą recenzowanej publikacji jest doniosłość podejmowanej problematyki. Osiągnięcie przez Polskę i inne nowe kraje członkowskie Unii Europejskiej poziomu dobrobytu zbliżonego do bardziej rozwiniętych „starych krajów członkowskich” jest przedmiotem żywego zainteresowania wielu ekonomistów. Przewidywania długości tego okresu są bardzo rozbieżne, a politycy prowadzący politykę ekonomiczną usilnie poszukują wskazówek i odpowiedzi, co zrobić, aby proces ten przebiegał możliwie szybko i jednocześnie bezpiecznie z punktu widzenia zachowania równowagi makroekonomicznej. Dotychczas nie wypracowano jednoznacznych odpowiedzi na pojawiające się pytania, natomiast względna zgoda panuje odnośnie do opinii, że ważnym czynnikiem współdeterminującym możliwości szybkiego wzrostu gospodarczego są zastosowane rozwiązania instytucjonalne, a kluczowego znaczenia nabiera wzajemne dopasowanie rozwiązań instytucjonalnych i stosowanych środków polityki gospodarczej. Tutaj jednak obszar uzgodnionych stanowisk się kończy i rozpoczyna się dyskusja dotycząca możliwości wykorzystania wzorców wypracowanych w praktyce rozwoju gospodarczego różnych grup krajów. Autorzy książki stawiają śmiało i jednoznacznie tezę, że „osiągnięty poziom rozwoju – szczególnie w warunkach silniejszej konkurencji międzynarodowej – jest ważniejszym czynnikiem determinującym znalezienie efektywnej kombinacji instytucji i polityki ekonomicznej, niż sam fakt członkostwa w UE” (s. 9-10). Rozumowanie Autorów w poszczególnych rozdziałach książki jest podporządkowane odniesieniu się do tej tezy, co jest niewątpliwie czynnikiem spajającym poszczególne teksty w jedną całość o wyraźnym monograficznym charakterze. Konsekwencja, spójność i wyraźna „nić przewodnia” prowadzonego wywodu są niewątpliwymi silnymi stronami ocenianej pracy.

Problematyka zależności pomiędzy instytucjami, polityką ekonomiczną, wzrostem gospodarczym i poziomem dobrobytu to jeden z najważniejszych nurtów ekonomicznych badań porównawczych

prowadzonych w najbardziej renomowanych ośrodkach naukowych w świecie. W Polsce tematyka ta nie doczekała się jeszcze takiej uwagi, na jaką niewątpliwie zasługuje. W tym kontekście należy podkreślić, że badania zespołu profesora A. Wojtyny mają w Polsce charakter pionierski, wpisując się jednocześnie w skali międzynarodowej w główny nurt poszukiwań.

Wyduje się także, że równie ważnymi – obok doniosłości problematyki badawczej – cechami omawianej publikacji są aktualność poruszanej problematyki oraz istotne potencjalne implikacje praktyczne prowadzonych rozważań. Książka szeroko traktuje o zagadnieniach, które są przedmiotem dyskusji również w Polsce, rzucając światło na często nie w pełni doceniane aspekty zależności pomiędzy instytucjami a polityką ekonomiczną w wyjaśnianiu procesów wzrostu gospodarczego.

W moim przekonaniu, książka ma merytorycznie poprawny, a jednocześnie logiczny układ. We wstępie wyjaśniono przesłanki podjęcia badań, zaprezentowano tezę pracy oraz przedstawiono teoretyczne punkty odniesienia analiz prowadzonych w pracy.

Rozdział 1, autorstwa Andrzeja Wojtyny (*Teoretyczny wymiar zależności między zmianami instytucjonalnymi, polityką ekonomiczną a wzrostem gospodarczym*), stanowi bazę koncepcyjną całej książki i jest punktem wyjścia dla dalszych rozdziałów.

Rozdział 2 napisany przez Zbigniewa Stańczyka (*Populizm jako zagrożenie dla wzrostu gospodarczego w krajach o średnim poziomie rozwoju*), nawiązuje do doświadczeń wynikających z populistycznych programów reform gospodarczych w krajach Ameryki Łacińskiej.

Rozdział 3, którego autorem jest Marek Dąbrowski (*Stopień otwarcia gospodarki a proces konwergencji*), poświęcony jest wpływowi stopnia otwarcia gospodarki krajowej na przebieg procesu konwergencji z otoczeniem międzynarodowym.

Rozdział 4, przygotowany przez Martę Wajdę-Lichy (*Znaczenie uwarunkowań instytucjonalnych dla efektywności wykorzystania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w procesie konwergencji*), jest interesującym studium powiązań pomiędzy środowiskiem instytucjonalnym a przepływami zagranicznych inwestycji bezpośrednich.

Rozdział 5, którego autorem jest Andrzej Wojtyna (*Interakcje między polityką ekonomiczną i reformami instytucjonalnymi a kryzysy finansowe lat dziewięćdziesiątych*), jest pouczającym przeglądem związków pomiędzy polityką ekonomiczną i instytucjami a kryzysami finansowymi.

Rozdział 6, napisany przez Katarzynę Glinkę (*Wpływ rozwoju instytucjonalnego rynków finansowych na skuteczność polityki monetarnej*), dotyczy ustalania związków pomiędzy zaawansowaniem instytucjonalnym rynków finansowych a możliwościami prowadzenia skutecznej polityki pieniężnej.

W rozdziale 7, przygotowanym przez Pawła Kawę (*Znaczenie rynków finansowych w procesie wzrostu gospodarczego i konwergencji*), uwagę zogniskowano na zbadaniu zależności pomiędzy sektorem finansowym a wzrostem gospodarczym.

Marta Sordyl w rozdziale 8 (*Wpływ regulacji rynku pracy na tempo wzrostu gospodarczego*) postawiła sobie za cel „próbę odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu istniejące regulacje rynków pracy w krajach z grupy emerging markets odpowiadają rzeczywistym potrzebom oraz wskazanie zmian, które mogłyby doprowadzić do usprawnienia funkcjonowania rynku”.

Rozdział 9, przygotowany przez Mirosława Raczyńskiego (*Wpływ regulacji telekomunikacji na wzrost gospodarczy i procesy konwergencji w krajach rozwijających się*), poświęcony jest analizie związków występujących pomiędzy instytucjami, infrastrukturą i wzrostem gospodarczym na przykładzie rynków telekomunikacyjnych w krajach rozwijających się.

Jak wynika z powyższego przeglądu, w pracy zostały podjęte w zasadzie najważniejsze aspekty związków pomiędzy rozwiązaniami instytucjonalnymi a wzrostem gospodarczym. Upoważnia to do stwierdzenia, że kolejną zaletą książki jest kompleksowość prowadzonych rozważań. Oczywiście Autorzy nie byli w stanie zbadać wszystkich aspektów powiązań między wzrostem gospodarczym a instytucjami. Możliwa byłaby na przykład analiza rozwiązań w kolejnych sektorach (branżach) gospodarki (obok podjętej analizy telekomunikacji), takich jak energetyka, system transportowy, system edukacyjny itd. Ważną instytucją gospodarki rynkowej, ściśle związaną ze wzrostem gospodarczym, jest też wymiar sprawiedliwości, który wywiera istotny wpływ na efektywność gospodarowania poprzez sprzyjanie redukcji lub wzrostowi kosztów transakcyjnych. Kolejnym ważnym i godnym podjęcia aspektem instytucjonalnym jest instytucja własności i związane z nią procesy prywatyzacyjne. Podobne sugestie można mnożyć, co nie zmienia faktu, że Autorzy byli zobowiązani do dokonania selekcji zagadnień ze względu na ograniczoną objętość pracy. W moim przekonaniu, z zadaniem tym poradzili sobie w satysfakcjonujący sposób.

Podsumowując, do podstawowych silnych stron opiniowanej pracy zaliczyłbym następujące okoliczności:

- w książce podjęto problematykę niezwykle doniosłą i aktualną,
- podjęte badania mają charakter pionierski w Polsce,
- Autorzy doskonale orientują się we współczesnej literaturze światowej i polskiej dotyczącej omawianych zagadnień, a także wypowiadają własne opinie w rozważanych kwestiach,
- książka ma bardzo klarowną i przejrzystą strukturę i kompleksowo ujmuje podjętą problematykę,
- układ książki jest logiczny.

Pozostaje mi także wyrazić nadzieję, że wymienione przeze mnie potencjalne obszary, które można objąć analizą dotyczącą powiązań pomiędzy wzrostem gospodarczym a instytucjami, zostaną uwzględnione w kolejnych opracowaniach zespołu badawczego profesora A. Wojtyny.

Marian Gorynia

Wioletta Nowak, *Konwergencja w modelach endogenicznego wzrostu gospodarczego*, Kolonia Limited, Wrocław 2007.

Z prawdziwą satysfakcją należy odnotować ukazanie się w Polsce monografii, która może spełnić rolę swoistego elementarza – w najlepszym znaczeniu tego słowa – wiedzy o podstawowych nurtach i problemach współczesnej teorii wzrostu, a w konsekwencji – teorii rozwoju gospodarczego. Nie było dotąd we współczesnej polskiej literaturze ekonomicznej monografii, która w sposób syntetyczny, ale z należytą dokładnością, stanowiłaby próbę wprowadzenia do współczesnego światowego dorobku w tej dziedzinie¹.

Szczególna wartość pracy polega na podjęciu próby systematyzacji wiedzy o różnych nurtach analizy wzrostu gospodarczego wokół podziału proponowanego przez B. Fiedora: neoklasyczna teoria wzrostu, teoria endogenicznego wzrostu, teoria cyklu koniunkturalnego i teoria trwałego rozwoju, a także omówieniu dwóch pierwszych z wymienionych typów analizy wzrostu gospodarczego. Na tle wielu innych współczesnych opracowań, Autorka wykazuje się bardzo dużą sprawnością i budzącym uznanie zrozumieniem stosowanego zapisu formalnego, który wpisuje się w jasno określony kontekst ekonomiczny prowadzonych przez nią rozważań. Wydawać by się mogło, że ze względu na obszerność współczesnej literatury światowej z zakresu teorii wzrostu i rozwoju gospodarczego, zadanie stojące przed Autorką jest uproszczone. Oczywiście łatwiej jest napisać taką książkę w języku polskim w 2007 r. niż dziesięć lat wcześniej, kiedy wszyscy zainteresowani znali doskonale pracę R. Barro, X. Sala-i-Martin, *Economic Growth* (McGraw-Hill, New York 1995) i z coraz większym zainteresowaniem studiowali pierwsze numery czasopisma „Journal of Economic Growth”². Jednakże nikt wcześniej w Polsce w takim zakresie, jak uczyniła to Autorka, tego nie zrobił³.

¹ Próby takie podejmowane są w Polsce w coraz liczniejszych pracach: K. Cichy, *Kapitał ludzki i postęp techniczny jako determinanty wzrostu gospodarczego*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2008; K. Cichy, K. Malaga, *Kapitał ludzki w modelach i teorii wzrostu gospodarczego*, w: *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, red. M. Herbst, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

² Od 1998 r. jednym z ważniejszych źródeł informacji o wynikach badań nad wzrostem gospodarczym była strona internetowa stworzona i aktualizowana przez J. R. Temple'a <http://www.efm.bris.ac.uk/ejrw/>.

³ W polskojęzycznych pracach z tego zakresu: rozwijano interesujące wątki analizy, m.in. T. Tokarski, *Determinanty wzrostu gospodarczego warunkach statych korzyści skali*, Katedra Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2001, czy też B. Liberda, A. Rebut, T. Tokarski, *Wzrost gospodarczy, oszczędności i inwestycje w krajach OECD i w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, „*Ekonomista*” 2002, nr 3, s. 397-412 lub K. Malaga, *Konwergencja gospodarcza w krajach OECD w świetle zagrego-*